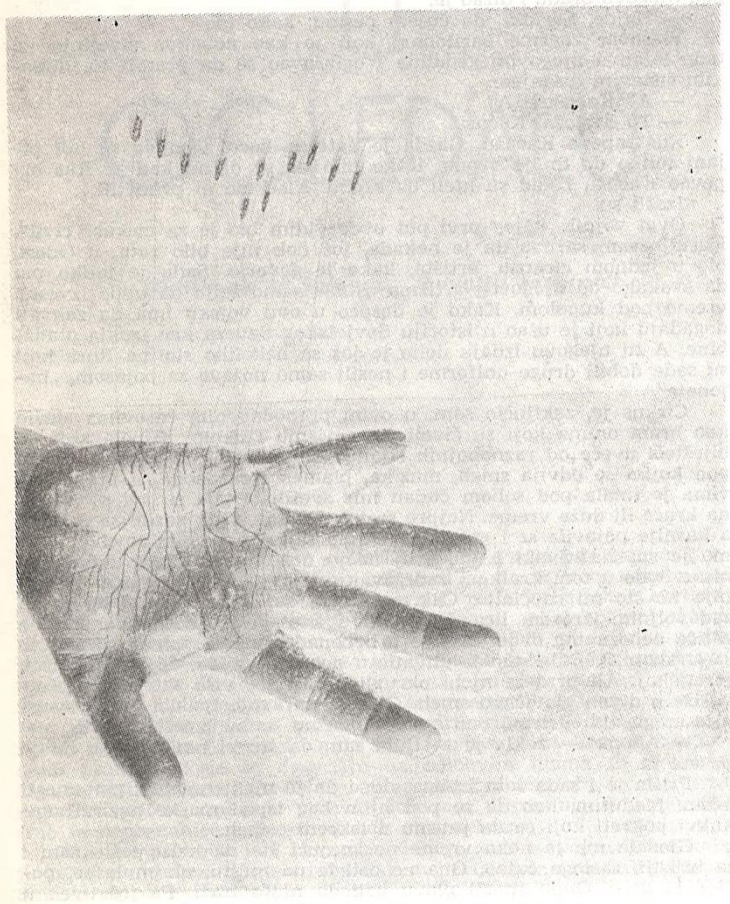

borivoje ljubinković

stolica na točkovima

Ja sam bez kolica nemoćna k'o goluždravi ptić kad ispadne iz gnezda. Isto se nemoćno povijamo po zemlji koja za nas nije sigurno mesto, jer svaka budala, ako je put navede na nas, može da nas izgazi. Zato ja uvek držim kolica pored mene, uz donju tablu kreveta. Jednom u Mataruškoj banji, kad je neki Čarapan izlazio iz bolnice, njegov brat, kao slučajno, zamenio kolica, pa baš uzeo moja sa kuglagerima, pravljena u „Rudu“, specijalno po mojoj meri. Nisam videla ni jedna koja se okreću tako lako na sve strane, samo ako su im koturovi podmazani. Nije ništa odgovarao, u miliciji su se čudili što sam ja zapela pa tražim baš moja kolica, kad su i ona, što su ostala, lepa; lim se na njima sjaji kao da su nova, a veliki točkovi su gumeni. Ali niko od drugova iz milicije nije seo u njih da oseti kako se teško, snagom ruku, pokreću, kad nemaju ugrađene kuglagere. Dovoljno je da naidem na najmanju uzbrdicu pa da se sva oznojim. Posle mi začas oteče guša, dobijem grip, ili, što je najgore, navučem zapaljenje pluća, pa oko sebe zaposlim, k'o da sam neki važan čin, tri četiri osobe. Ako ćemo pravo, i nisam mnogo naveljavala da se onaj Čarapanov brat kazni, jer znam šta je muka i

kolika su stvar dobra kolica, a svak je rad da udesi sebi najbolje što može.

Obradovala sam se kad sam ponovo videla kolica kao da sam ugledala neko živo i rođeno stvorenje. Kako i ne bih, kad bez njih ne mogu svojevolutno da se krećem, nego čekam da me tuđa ruka premešta sa jednog na drugo mesto. Čoveku i malo dete oteža kad ga dugo drži u rukama, a kamoli ja, matora devojka. Na njima provedem ceo dan: jedem, poslujem po kući, vezem miljea i šustikle, pa me zbog toga oca i nana bolje paze i izguraju me u dvorište kad god zahtevam iako tada celo selo zija preko našeg plotu. Samo, naše džombasto dvorište nije zgodno za kolica i ja sedim u njima jednako na jednom mestu, kao da sam na stolici.

Neki dečaci, kadgod su prolazili pored naše kuće i zapazili me u avliji, gađali su me kamenčićima. Nije bilo ništa opasno, malo me je bolelo, jer su uvek potezali sitno kamenje ili grudve zemlje, jedino što su mi prljali rad. Razmišljala sam šta bi mogla da preduzmem da ih se oslobodim i rešila sam da je najbolje da ćutim i trpim. U slučaju da se pobunim, onim davolima neće biti teško da bace na mene i neku veću kamenicu. Suprotno mome očekivanju bila su to mnogo iskvarena deca i nikako nisu htela da prestanu da me gađaju i ja bih morala da promenim odluku da ih trpim. Ne bih više izlazila iz kuće da za njihovo nevaljalstvo nije čula učiteljica Milena i strogo ih kaznila. Objasnila mi je kako ću da joj pomognem da čake oslobodi predrasuda da mi invalidi, grbavci, slepci i ostali bogalji nismo zaraženi, šuvrknuti i s pameću pomeren naročito od koga svet treba da se sklanja. I na kraju me zamolila da mnogo pazim kako se ponašam sa decom.

Za divno čudo, dobro sam se snašla.

Prvo sam, da bi ih oslobodila, sve poslužila belim bagremovim medom. Posle sam im pričala o banjama i gradovima u kojima sam se lečila. Deca, sve dok učiteljica Milena nije potvrdila, nisu verovala da su banje lepa mesta sa parkovima punim cveća i nerodnog drveća, zasadenog samo da bi hlad bacala; da im se trava često kosi i zeleni lepše nego livade sa detelinom i da imaju na svakom koraku poneku česmu ili mala jezerad sa kamenim kipovima u sredini, iz kojih šibaju uvis mlazevi vode. Još više su se začudili kad su od mene saznali da u Vrnjcima postoji rasadnik, mnogo veći od našeg zadržnog, i to sav u staklu, i da se u njemu, umesto povrća, neguju stručci svakojakog cveća. I još, ispričala sam im da se u Beogradu bolnica nalazi tačno na sredini između Zvezdinog i Partizanovog igrališta, pa često po sniženim cenama gledamo utakmice, a iako ne odemo na igralište, uvek, po graji navijača, prvi saznamo kada padne gol. Dugo su me do sitnih detalja ispitivali, kada sam im rekla da u Lipiku ima ergela sa čuvenim konjima koji koštaju i do pet miliona. Zatim sam devojčicama pokazala nekoliko mustri kakve se ne vezu u našem selu. Kad su polazila, deca su se gurala da se rukuju sa mnom. Prepoznala sam one dečake i dobro im stegla ruke, ima da im bride šake najmanje dva dana.

Sledeće nedelje dođe kod mene učiteljica Milena. Zahvaljuje što sam deci održala lepo predavanje i pokazuje mi crteže. Svi sličje i predstavljaju stolicu sa točkovima. Poviše naslona crni se mali kružić, to treba da bude moja kosa. Neke devojčice su prekrile stolicu sa miljeom. Izabrala sam crtež na kojem su kolica najviše ličila na moja prava, i zakucala ga na zid preko puta prozora. Oci se nije dopao taj crtež pa je nekoliko puta pokušavao da ga skinje, ali mu nisam dala; hoću da me podseća na kolica i kad nisam u njima. Volim ih i sve što sam lepo i tajanstveno doživela, doživela sam na njihovim točkovima. Smejale bi mi se seljačke devojke, a kolica umeju da čuvaju tajnu. I kad ostanem u tišini, sama kod kuće, ja se u njima fino zakmetim i setim se obe moje tajne.

Prva nije baš mnogo prijatna i na nju se nerado vraćam. Desilo se iznenada — trajalo kratko, ali sam zato o tome slučaju mnogo razmišljala. Bilo je to u jednoj bolnici kad me Branko bolničar kupao. Trljao mi je leđa tamo gde sama nisam mogla ja da dohvatim, i najednom me, onako-sapunjavu, šćepao za grudi. Ja sam mogla slabo da se borim, kada je bila klizava, pa je pretila opasnost da posle nekoliko trzaja ne potonem u vodu. Jedino što sam mogla, počela sam iz sve snage da vičem. To ga je mnogo iznenadilo, valjda je mislio da ću ja, samo kobajagi i reda radi, da se opirem. Rekao je: „Bre, Vesela, zašto čuvaš tu tvoju žensku stvar?!“ Posle se branio da sam ja vikala iz fantazije i da nije ništa istina od onoga zašto sam ga optuživala. Možda bi mu poverovali i proglasili me da sam pošasavila da me nije spaslo što su se jasno na mojim grudima videle masnice od svakog njegovog prsta.

Okolo ovog slučaja digla se velika buka. Sam drug upravnik, lično, saslušavao je Branka. Svršilo se na tome što je Branko premešten na muško odeljenje, ko zna, možda je i to neka kazna. Ja sam posle, naročito noću, kad mi se san razbije, često razmišljala o onome što mi je Branko kazao. I zaključila sam da ja tu stvar nisam baš mnogo ni čuvala, ne bih ni vikala da me nije zabolelo kad me je onako šćepao. Nisam, brate, uspela da se brzo priblerem. Danima živim u dosadi, ništa mi se naročito ne događa, a on poleteo kao da je u prašini ugledao dukat. Ne znam kako bi se sve svršilo da je počeo malo izokolo. Koje žensko čeljade nije rado da se neki brkajlo oko njega potruđi.

Druga moja tajna je mnogo lepša. Moj je vršnjak, ime mu je Đura i studira književnost. Isprva mi gurao kolica po parku i donosio posle ručka njegov kolač, kao ne voli slatko. Uskoro je počeo da mi govori da sam „njegovu malo sunce“ i pitao me je l' se ne ljutim na njega što ne može da ukloni ono veliko. Recitovao mi je neku tužnu pesmu koja se završava kao da je zima i nigde nikog nema, samo sneg zatrpava naše tragove. Pričao je da je taj pesnik umro za vreme rata od tuberkuloze, razočaran što su partizani mislili da je četnik pa ga izbegavali, a četnici ga hvatali i optuživali da je partizan. Kazivao mi je da ima u Beogradu mali stan na četrnaestom spratu. Samo sobu, kupatilo i jednu malu kuhinju,

koja se zove čajna i, u nju može da stane samo jedan šporet i frižider. Nije znao da li ću ja moći da se sa kolicima uvučem u tu teskobu! Sobu će i on sa mnom da sprema. Neće da mi bude dosadno dok ga budem čekala da se vrati sa fakulteta jer se, odozgo, sa visine, vidi ušće Save u Dunav i brodovi kako po rekama klize. Vidi se i Veliki most i automobili koji prelaze preko njega, ali se dobro ne raspoznaju, nego samo kao šarene tačke projure. Malo dalje od mosta je Novi Beograd, naročito lep noću, kad zasvetle sve njegove ulice i prozori. Čula sam da piše nekakve pesme, pa sam smatrala da to što mi priča, izmišlja, i vežba se sa mnom. A on me ubeđivao da je sve to istina i molio da ga ne gledam u oči, jer od sjaja kojih očiju gubi pamet i počinju da mu otkazuju nekakve kočnice. Tražio je da mu obećam da nikad neću da budem tužna, zato što mu neka ptica, kad se ja rastužim doleti i nešto tužno otcvrkuće, pa se i on oneraspoloži, a on će za uzvrat da napiše lepu pesmu koja će da se zove „Moje malo sunce“, ispod naslova će da stoji „Veseli“. Pričao je Đura još puno koječega ali ja nisam mogla baš sve da zapamtim, nešto onako bez veze i nerazumljivo kao da je novi jezik izmišljao. Trajalo je to njegovo buncanje i benavljenje dobre dve nedelje, dok se, najzad, nije oslobodio i odgurao me na obalu Ibra, međ velike vrbe ispod kojih je namešteno nekoliko tezgi i gde svakog jutra sat-dva traje pijaca, a posle retko ko navraća, jer se tu završava asfaltna staza pa dalje zbog blizine reke nije zgodno za šetnju, ima dosta vlage i trava je mokra i klizava. Doterao je kolica do same tezge, a on seo na nju. Moja glava je jedva prelazila visinu tezge i nisam mogla da vidim Đuru. Ni njemu nije bilo zgodno, mogao je da mi dohvati samo kosu i vrat, a on me je i ranije, dok smo šetali po parku, tako kradom milovao. Sišao je i seo na zemlju pored kojih nogu. Hteo je da stavi glavu u moje krilo, ali od ograde kolica nije mogao da dodirne moje butine, nego mi je jednom stranom lica pritiskivao, ispod rebara, sto-mak. To mi je gušilo dah. Na sreću, ni Đura nije mogao u takvom položaju dugo da ostane. Spustio se ponovo pored kolica. Izgledala sam mnogo veća od njega.

Osetila sam njegove šake prvo na zglobu stopala. Pomerio ih je naviše po unutrašnjoj strani cevanice. Dugo mu je ruka bila na sredini listova. Tada mi je jedna, čini mi se leva, čarapa pukla. Na tom mestu je proširio otvor, zavukao prst i oparao žice sve do potkolenice. Crtao je noktima krugove oko kojih kolena sve dok nije pokidao taj deo čarape. Nekoliko iskovrčanih niti iz čarape stavio je u pregradu novčanika, gde su stajale fotografije pa je šakama pokrio moja gola kolena. Dlanovi su mu bili mokri i topli.

Sutradan mu je istekao rok lečenja i morao je da se vrati kući. Po devojčici Nusreti, što se zatekla na autobuskoj stanici, poslao mi je tri para čarapa. To posle podne nisam izlazila iz sobe. Obukla sam iscepane čarape pa sam grebla i štipkala kolena. Čini mi se da sam tek tada saznala zašto sam tražila pomoć kad me je ono Branko bio napao.

Od tada često od Đure dobijam pisma. Ima u njima mnogo lepih ali i nerazumljivih reči. Nisam mu ni na jedno odgovorila. Bojim se da će iz kojih nevesti sastavljenih rečenica, sada, kad mu moj lik nije pred očima, otkriti koliko sam ja prosta i neuka devojka pa može da zažali što se zamajavao i gubio vreme oko mene. Pre neki dan donese mi poštar novine, „Vidici“ se zovu, dotle nisam znala ni da postoje. Mislim, kome li je palo napamet da mi tako nešto pošalje, kad slabo volim da čitam. Ali mi sve postade jasno kad sam ispravila prvu stranicu. Na njoj je bila nacrtana ogromna ptičurina kako svija gnezdo u kosi neke žene. A preko toga crteža je naštampana pesma, sve iz velikih slova. Naslov joj je „Reči za Veselu“.

S kim bi drugima mogla o ovoj stvari da se posavetujem nego da pozovem učiteljicu Milenu. Ostala je do neko doba noći kod nas. Pročitala je prvu stranicu nekoliko puta i rekla da se svaki dan ne pišu tako divne pesme. Za Đuru, kao da ga ona bolje od mene poznaje, kaže da je to retko dobar mladić. Nije umela tačno da mi objasni šta znači ona ptica što se gnezdi u kosi žene. Ali je bila sigurna da nema nikakve veze sa mnom jer je to crtao neki ilustrator, a ne Đura. Pre nego što je otišla, posavetovala me je da mu nešto navezem i pošaljem. Isprva nisam htela da je poslušam. Ali mi je ona prebacivala da sam stena, a ne ljudski stvor, kad tako postupam sa čovekom koji se tako lepo prema meni poneo, pa me čak i u novine stavio. Tada sam morala da popustim i sad nas dve razmišljamo šta bi bilo najbolje da mu poklonim. Predložila sam da izvezem jedan stolnjak, ali se usprotivila učiteljica Milena. Kaže, da bi to bilo više, onako, za njegovu porodicu, nego za njega samoga. Posavetovala me je da mu navezem jednu košulju, pa nek se seća mene kad god je bude oblačio.

Od kako sam onim učenicama pokazala nove radove, često me obilaze, i one, a i druge matore žene, i mole da im pokažem neki početak. I Milena stalno navraća, kópka je kako će da se završi sa mnom i sa Đurom, pa mi više u selu nije dosadno kao ranije. Kod mene se skupljaju većinom uveče, kad završe važnije poslove, tako da sam preko dana sama. Već sam kazala da nam je dvorište nepodesno za kolica. Od naše kuće do tucanika ima dobrih petnaest minuta hoda po izrovanom zemljanom putu pa ako hoću na njega da izađem, mora oca da upreže Viteza. Ni na čvrstom putu se nikad ne osećam sigurna, moram stalno od zaprega i traktora da se sklanijam u šanac. Zato sam naterala oca da podnese Socijalnom zahtev da me jesenas, čim se vreme na gore izmeni, ponovo pošalje u Matarušku Banju. Tamo ću da naučim novi vez. Još je dobro što tamo po ceo dan čavrljam sa drugim bolesnicima, pa vreme brzo prolazi i ne umara me dosada. A i Đura je rekao, ako ne prevari, čim mu prođu ispit, i on dolazi.

Pre nego što odem moram da doteram kolica, počeli su da im škripe kuglageri a i koža na naslonu se poderala. Ja strogo o tome vodim računa, jer bez kolica sam ništa — k'o goluzdravi ptić kad ispadne iz gnezda.

žan ruslo

POVRATAK IZ KORNUAJA

Pjeru Emanuelu

Načini dovoljno veliku rupu pod okruglim stolom, da u njoj možeš leći. Zatreba li, lakat zabi u svoju tišinu, koleno u očaj. Načini rupu na smešnom reljeu reči, na ukiseljenim ukrasima samilosti, u laži sladotrašća, u poruzi onih koji se znaju ponašati i u grobu. Ubiše još jednu druilkinju, pišu novine. Ali nebo je suviše bledo,

pesak suviše beo, jabukovača i duvan suviše slatki da bismo mogli verovati u opravdanu pobudu koju večni galebovi, i danju i noću, pronose nad krovovima.

Već dve hiljade godina traje istraga
Od Arimateje do Somrseta
A niko se još ne seti
Da traži saveć od jagnjadi
Da stavi drveće na muke
Da ispita utrobe žena

Hristovu zgrušanu krv i znoj
Možda ću ja, čovek bez vere i nade,
Naći pod zemljom.
Toliko već kopah.

Upravo se vratih iz Tintagela, logika goleme pene prepolovi me kao jedino srce Izolde i Tristana; a potom izbodoše me natpisi, bez eha u ušima ljudi.

Još jednom navih sat za ceo vek, još jednom, polako, da ne bude štete i nesporazuma, uklonih ladolež koji je pretio mom domu i odmah počeh svuda, opet sejati pepeo.

Polako, kao Tarner, prihvatih kompromis umetnosti između istorije i granita, i čuh kako laju mornari obvijeni železom i krznom, kako škripe plodonosni prosci, kako bruj mraz na utvrđenjima; videh kako se rastvara božja krv u nebeskoj ampuli i ponovo poverovah da ljudi mogu preživeti rasipanje zvukova i znakova, i eskalaciju radnika na benzinskim pumpama.

Prevela s francuskog
MIREJ ROBEN-TOMIĆ